

освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

Хоріна О.І.,
молодший науковий співробітник
лабораторії соціально-психологічних
технологій Інституту соціальної та
політичної психології НАПН України
olena_khorina@ukr.net

Особенности конструирования рефлексивной технологии сопровождения освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)

Статья представляет основные этапы конструирования рефлексивной технологии социально-психологического сопровождения образовательных и общественных реформ, а также особенности этого процесса. Обозначены основные этапы процесса конструирования технологии, а именно: первоначально была создана схема, которая отражает проектный цикл работ: от разработки до внедрения. Второй этап создания технологии социально-психологического сопровождения определял содержание структурных компонентов каждого этапа: предмета, цели, процессов, средств решения, результатов. Третий - выделял предметный уровень содержательных компонентов планируемых работ, в частности: информационно-коммуникационные технологии, организация социального/группового взаимодействия, рефлексивный и ресурсный компоненты, нетворкинг и культуросоветский организационный компоненты.

Особенности процесса конструирования рефлексивной технологии социально-психологического сопровождения описаны в жанре интеллектуальной рефлексии анализа ограничений в данном творческом процессе и необходимых действий для завершения процесса конструирования.

Ключевые слова: рефлексия, рефлексивный подход, конструирование, социально-психологическое сопровождение, образовательные реформы, социальное взаимодействие.

This article presents the basic steps of creation process the reflexive technology social and psychological support of educational and social reforms, and features of design process. The main stages of the technology design process are: at first, the original scheme was created that reflects the project cycle of works from design to implementation. The second step design the social and psychological support technology determined the content of the structural components of each stage: the subject, objectives, processes, resources solutions, results. Third - singled out substantive level content components of the planned works, such as: information and communication technologies, social organization / group interaction, reflexive and resources components, networking and organization culture.

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

Features of the creation process of the reflexive technology of social and psychological support are described in the analysis of intellectual reflection genre restrictions in the creative process and the necessary actions for the completion of the design process.

Keywords: reflexion, the reflexive approach, creation, social and psychological support, educational reform, social interaction.

Процес розвитку суспільства подібний до процесу розвитку людини. Суспільство, як і людина перебуває в оточенні інших (країн), які впливають на розвиток, висувають виклики, надають підтримку, допомогу, співпрацюють, конкурують тощо. Розвиток суспільства вимагає реформування всіх галузей, передовсім освітньої, оскільки освіта задає тренди та формує здатність людей опанувати складність життєвих й виробничих процесів, на які є актуальний запит держави. Реформи освітньої галузі є найбільш виразними за весь період незалежності України.

За результатами репрезентативних опитувань громадської думки більшість освітніх реформ має позитивну оцінку громадян, зокрема ставлення до зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) та більшості нововведень вступної кампанії до вишів [9]. В той же час існують такі питання реформування середньої школи, які не знаходять підтримки у співвітчизників, що свідчить про їх непоінформованість, дефіцит глибокого розуміння суті запропонованих змін, не бажання прийняти актуальні перспективи розвитку освітньої галузі, не спроможність розібратися із складністю процесів змін, як таких тощо. Йдеться передовсім про 12-річний термін навчання в середній школі, запровадження профільного навчання в старшій школі та введення обов'язкового року навчання, (радше соціалізації, прим. авт.) для дітей п'ятирічного віку [9].

Досвід реформування освіти інших країн свідчить про залучення широкого кола фахівців та вагомих зусиль професіоналів, засобів масової комунікації до обговорення, як самих питань реформування, так і процесів їхнього перебігу, висвітлення позитивних результатів, поширення корисного досвіду тощо. Практика широкого обговорення, прийняття спільних рішень та продуктивної взаємодії вказує на більш просте й легке прийняття запланованих і керованих

Хоріна О.І. **Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)** / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

змін, особливо на макрорівні, зокрема на управлінському. Залучення громадян до процесів реформування в якості активних діячів дозволяє забезпечити хід реформ в напрямі «знизу до гори» і «від одного до іншого» (горизонтально). В. Співаковський, інтелектуальний лідер проекту «Путрівський НВК» казав про хід реформ, як про побудову тунелю: «ми йдемо до якісної освіти назустріч один одному: з боку інноваційного управління процесом освіти та з боку зацікавлених учнів та їхніх батьків». Й такі успішні проекти, як «Путрівський НВК» потребують масштабного обговорення, розповсюдження корисного досвіду, а також залучення ресурсів фахівців різних галузей, зокрема в напрямі підготовки та управлінні педагогічними кадрами, компетентними за всіма вимогами Національної рамки кваліфікацій (НРК), а саме: професійною, особистісною, соціальної компетенціями, та здатними здобувати новітні знання й натхненними працювати за високими професійними стандартами [10]. *Проблемою є дефіцит усвідомлення фахівцями освітньої галузі сутності актуальних вимог до них з боку професії, колективу, держави. На думку директорів шкіл не вистачає педагогів, здатних працювати в інноваційному стилі, зокрема в проектному методі [2].*

Актуальність дослідження. Соціальна компетенція фахівця магістра, освітянина (сьомого рівня кваліфікації НРК) передбачає здатність ініціювати групове обговорення, модерувати його, управляти ним, виокремлювати корисні напрацювання групи, презентувати їх та використовувати в своїй та/або командній роботі тощо. Проблемою є те, що люди із більш високим рівнем кваліфікації плутають процес висловлення думок із процесом обговорення. Спікери різноманітних платформ, націлених на інтеграцію та співпрацю заради реформ наголошують на дефіциті практики порозуміння, ефективного налагодження діалогу. При цьому, навіть під час їхніх заходів, час на саме обговорення не запланований. Рідкі обговорення відбуваються у кулуарах, в перервах між поодинокими бажаними. Що свідчить про дефіцит технологій групової співтворчості.

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

Розробкою групових методів роботи займаються соціальні психологи, пропонуючи у практику щедрий доробок, зокрема: акціональні методи, методи соціальної взаємодії, груп-рефлексивні технології тощо. Ці методи доречні в ситуаціях поляризації думок, ставлень, різного сприйняття одного й того ж змісту, смислів членами однієї групи, колективу, які мають ефективно взаємодіяти між собою для забезпечення високого рівня результату діяльності/навчання. Якщо члени групи/колективу не можуть ефективно погодити зміст та смисли, погляди та ставлення відносно якоїсь події, то очікувати злагодженої роботи складно. Ця проблема виходить за межі вибору доречної стратегії в процесі вирішення конфлікту, оскільки складність інформаційних потоків зростає, емоції з різних приводів накопичуються, соціальне напруження відчувається і багато питань в житті людини/суспільства мають невизначений характер, і з цим всім потрібно не просто справлятися, але й бути інноваційними й ефективними. А це означає, що потрібно бути усвідомленими, компетентними і конкурентноздатними, що і відображається в дескрипторах НРК.

Феномени різного смислу досліджували Pearce і Cronen, автори теорії комунікації "Погодженого управління значенням/значущістю" ("Coordinated Management of Meaning" (CMM) [14]. Вони виходили в того, що в процесі комунікації є шість рівнів значущості, зокрема: зміст (твердження), мовний акт (вислів як ціле), епізод (як соціальна подія зіткнення, зустріч), міжособові стосунки, життєвий сценарій (індивіда) і культурний патерн. Комунікація відбувається не лінійно в межах одного рівня, а й між рівнями. І якщо змінюється контекст, то він позначається на всіх рівнях, може змінювати стосунки на протилежні, конфліктні, конкурентні, а може не змінювати їх. Багато залежить від формату стосунків тих, хто спілкується. Наприклад, люди мають дружні стосунки, ймовірно вони можуть обговорювати за змістом конфліктні питання, лишаючись при цьому уважними та толерантними один до одного. Проте, в якийсь момент репліка одного співрозмовника може бути суб'єктивно

Хоріна О.І. **Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)** / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

сприйнята, як «ворожа» з-за експресивного вираження її, і характер стосунків може різко змінитися, що призведе до зміни контексту, до переформатування всіх рівнів комунікації. Тому Pearce і Cronen використовували елементи рефлексивності, які здатні розгорнути процес комунікації в продуктивному напрямі, з високим рівнем усвідомлення суб'єктами процесів перемовин та результатів.

Усвідомлення процесів комунікації, групової динаміки, групових обговорень, процесів, а також відповідні компетенції напрацьовуються в реальних або змодельованих навчальних групах, це тривалий процес, яким освітяни володіють неповною мірою. *Здолати такий неусвідомлений дефіцит соціальної компетенції можуть технології соціально-психологічного супроводу освітніх та суспільних реформ.* Груп-рефлексивні технології забезпечують опанування і розвиток складно координованих систем за рахунок, в тому числі, ресурсних складових міжперсональної рефлексії: взаєморозуміння, взаємного погодження інтересів, взаємодії [7].

Завдання науки полягає в створенні фундаментального знання, з якого розробляються інновації в різних галузях виробництва. Завдання практики застосовувати інтелектуальний та технологічний доробок у виробничих процесах. Технології – це ланцюг, який з'єднує науку та практику, вони допомагають впровадити щедрий доробок науковців. Вперше для спільної роботи об'єдналися зусилля учених та технологів у м. Лос-Аламосі (США) в 1943 р. Тоді світ заговорив про “науково-технічну революцію”. Інтеграція психології в суспільну практику також відбувається через залучення проектно-технологічної методології, яка вже довела свої переваги в процесі виборів, у галузі паблік рилейшнз, реклами, соціальної і психологічної допомоги та реабілітації, в окремих галузях державного управління та інших сферах.

Запровадження реформ, як системного проекту в галузі освіти сьогодні неможливе без належного соціально-психологічного супроводу [6; 10]. *Визначено два підходи запровадження реформ: просвітницький та*

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

гуманістичний. Просвітницький підхід передбачає наснаження суб'єкту соціально-психологічного супроводу потрібним знанням, способами дії, поведінки, тощо, створюючи передумову подальшої самостійної активності із застосуванням принципу необхідності і достатності ресурсу. Важливою умовою з боку суб'єкту є готовність до співпраці та прагнення прийняти і застосувати отримані ресурси, самостійне/автономне впровадження здобутого під час супроводу. Гуманістичний підхід соціально-психологічного супроводу націлений на допомогу в активізації наявних ресурсів суб'єкта, які за певних підстав не активуються суб'єктом самостійно [11; 12-13].

Мета цієї статті – презентувати рефлексивний підхід до конструювання технології соціально-психологічного супроводу освітніх реформ та виокремити особливості процесу створення рефлексивної технології.

Рефлексивний підхід широко використовується в різних галузях знань і виробництва, зокрема в організаційній психології, медіа-психології та в виробничих процесах [7,8]. Новизна полягає в тому, що рефлексивний підхід вперше застосовується для розробки технології соціально-психологічного супроводу освітніх та суспільних реформ.

Викладення основного матеріалу. На думку Г.П. Щедровицького рефлексія виникає коли люди, працюючи в складних системах поділу діяльності та кооперації, мають у цих системах діяльності позиції, що відрізняються одна від одної; кожен з них в одній і тій самій системі діяльності має перед собою завжди принципово різні ситуації і навіть у тих випадках, коли їхня робота пов'язана з одним і тим же, загальним для них для всіх текстом, вони мають розуміти його по-різному, мають відновлювати в ньому різний зміст відповідно до відмінностей своїх позицій і визначених цим ситуацій. Але ці індивіди обов'язково мають спілкуватися один з одним, мусять комунікувати, отже, мають розуміти один одного й обмінюватися своїми думками [13].

І.М. Семенов та С.Ю. Степанов розглядають щонайменше *чотири аспекти вивчення рефлексії: кооперативний, комунікативний, особистісний,*

Хоріна О.І. **Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)** / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

інтелектуальний [12]. Кооперативний застосовується для аналізу суб'єкт-суб'єктних видів діяльності, а також у проектуванні колективної діяльності з урахуванням необхідності координації професійних позицій і групових ролей суб'єктів, а також кооперації їхніх спільних дій (Є. М. Ємельянов, А. В. Карпов, В. Є. Лепський, В. О. Лефевр, М. І. Найдъонов, Л. А. Найдъонова, Г. П. Щедровицький та ін.). *Комунікативний, або соціально-психологічний*, – аспект, де рефлексія розглядається як істотна складова розвиненого спілкування й міжособистісного сприйняття, як специфічна якість пізнання людини людиною (Г. М. Андрєєва, О. О. Бодальов та ін.). *Когнітивний, або інтелектуальний*, охоплює розуміння рефлексії як уміння суб'єкта виділяти, аналізувати й співвідносити з предметною ситуацією власні дії, а також розгляд рефлексії у зв'язку з вивченням механізмів мислення (А. В. Брушлинський, Л. В. Григоровська, Т. В. Корнілова, Ю. М. Кулюткін, О. М. Матюшкін, М. І. Найдъонов, Л. А. Найдъонова, І. М. Семенов та ін.) [4,7].

Особистісний, або загальнопсихологічний, аспект охоплює побудову нових образів себе, свого “Я”, у результаті спілкування з іншими людьми й активної діяльності, а також вироблення нових знань про світ (В. М. Аллахвердов, Ф. Ю. Василюк, Н. І. Гуткіна, В. В. Знаков, Д. О. Леонтьєв, В. Ф. Петренко, В. А. Петровський, І. М. Семенов, С. Ю. Степанов, А. С. Шаров та ін.).

Теорія групової рефлексії охоплює міжперсональну сферу рефлексії, а саме: взаємодію, взаєморозуміння, взаємоузгодження. При цьому виділяється транзитарність рефлексії – як можливість користуватися рефлексією, здійснюваною іншою людиною (М. І. Найдъонов, Л. А. Найдъонова, Л. В. Григоровська та ін.) [7].

В залежності від функцій рефлексії дослідники розглядають такі її види:

Ситуативна рефлексія - представлена у вигляді «мотивувань» і «самооцінок», що забезпечують безпосередню залученість суб'єкта в ситуацію, осмислення її елементів, аналіз того, що відбувається. Вона включає в себе

Хоріна О.І. **Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)** / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

здатність суб'єкта співвідносити з предметною ситуацією себе, власні дії, а також координувати і контролювати елементи діяльності відповідно до мінливих умов.

Ретроспективна, спрямована на усвідомлення минулих подій, діяльності, вчинків з метою виокремлення ресурсних і ризикових складових та запобігання повторення досвіду минулого й підвищення ефективності життя/роботи.

Прогностична рефлексія спрямована на моделювання бажаного результату взаємодії, пошуку інноваційних й ефективних рішень, досконалих способів досягнення результатів, домовленостей стосовно процесу роботи тощо [5].

Рефлексія – це процес продуктивного самодослідження індивідуального/групового суб'єкта власних відчуттів, психологічних станів, мислення з актуального «тут і тепер» приводу. Рефлексивний процес забезпечує внутрішню цілісність суб'єкта в складній ситуації. Вчені використовують термін «проблемно-конфліктної ситуації», як ситуації, в якій не існує оптимального рішення, і яка спонукає людину до творчого пошуку одного або низки рішень [1,3]. В складній життєвій, професійній, соціальній ситуації у внутрішньому просторі людини/колективу актуалізується велика кількість ставлень, поглядів, думок, почуттів, які на перший погляд не співвідносяться між собою і провокують емоційну реакцію нездатності впоратися із такою внутрішньою складністю, сумнівами відносно швидкого опанування себе. Специфіка складних ситуацій полягає в тому, що суб'єктові потрібно не тільки усвідомлювати власні внутрішні стани, потяги, думки, тілесні відчуття, а ще й спілкуватися з іншими людьми, залученими в ситуацію, ефективно міркувати, приймати важливі рішення і активно діяти. В стресі емоційний стан суб'єкту стає нестабільним, здатність мислити знижується, а внутрішня конфліктність зростає.

Поєднання рефлексії та технології логічно й доречно. Рефлексувати означає досліджувати процес мислення з метою його вдосконалення, а відтак доречно цей процес алгоритмізувати, тобто «розкласти» на послідовні кроки. Ця процедура за своєю сутністю подібна до етапів створення технології. Цілком доречно поєднати два поняття в одне «рефлексивна технологія», як *добре*

*Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19
усвідомлена, послідовна діяльність, що складається зі складових у ціле та націлена на розвиток ефективності або вдосконалення схожих дій в іншій царині.*

Основою соціально-психологічного супроводу є створення передумов для здійснення вільного вибору індивідуальними та/або груповими суб'єктами і прийняття ними відповідальності за ухвалення власних рішень. Надання допомоги в аналізі проблемної ситуації, осмислення її суті, створення кількості ймовірних рішень, здійснення оптимального вибору одного/ декількох рішень, підтримка на етапі вироблення плану подолання проблемної ситуації, здійснення перших кроків реалізації плану активності [11].

Технологія за визначенням П.Д. Фролова це - «обсяг знань і умінь, за допомогою яких ми можемо створювати будь-які матеріальні та нематеріальні об'єкти з наявних ресурсів. В іншому розумінні технологія – спосіб переробки енергії, інформації або речовин заради досягнення певної мети (як правило, для створення певного продукту). Технологія поєднує в собі методи, процедури, прийоми, різні операції і т. ін. [6].

В процесі створення технології вчений виділяє три етапи: перший, полягає в усвідомленні суб'єктом власної майстерності щось робити, бажання і здатність цю майстерність виокремити зі свого досвіду для подальшої передачі, в усному або письмовому вигляді.

На другому етапі створення технології відбувається відчуження досвіду від його автора, його ретельне дослідження, «розкладання» його на складові, побудова послідовного поєднання із частин цілого, відтворення зв'язків між частинами цілого. Фактично – це перетворення із частини діяльності, майстерності в прототип, модель.

Третій етап - створена технологія деталізується відповідно до законів та закономірностей процесів функціонування. Таким чином створені технології спираються не стільки на практичний досвід, скільки на наукові знання, що відображають внутрішню логіку процесу. «Стають можливими не тільки

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

прогнозування, а й реалізація прогнозних даних через поетапне вирішення низки окремих завдань. Це дає змогу “втручатися” в об’єктивний хід процесів, змінювати їх порядок, встановлювати ту чи ту послідовність і темп процедур та операцій залежно від мінливих обставин заради якнайскорішого та найповнішого досягнення мети»[6].

Основними кроками створення моделі рефлексивної технології супроводу освітніх реформ були такі: перший – це створення схеми, яка відображає проектний цикл робіт. За основу взято життєвий цикл проекту з його основними етапами від початку до впровадження. Другий крок – змістове насичення структурних компонентів (Рис.1). Третій - предметне виділення зон соціально-психологічного супроводу, зокрема: інформаційно-комунікаційні технології, організація взаємодії, рефлексивний та ресурсний компоненти, нетворкінговий та культуротворчий організаційний компоненти.

Виділено шість етапів супровідної діяльності: 1. дослідницький (діагностичний); 2. пошуковий; 3. визначальний; 4. дієвий; 5. коригуючий; 6. Впроваджувальний. Ці етапи створюють цикл, який починається з дослідницького и закінчується впроваджувальним. На кожному етапі можуть бути актуальними всі або деякі взаємопов'язані структурні/змістові компоненти, зокрема: цільовий, змістовий, процесуальний, результативний та аналітичний, організаційно-управлінський, профілактично-корекційний.

Структурні елементи соціально-психологічного супроводу: об'єкт, предмет і суб'єкт супроводу, його мета, зміст, завдання, засоби їх вирішення. Предметом може бути проблемна ситуація, або засіб її вирішення тощо. Типовими блоками технологічного ланцюга є такі: аналітичний (діагностика проблемного поля), організаційно-управлінський (обговорення, планування, прийняття рішення, створення атмосфери співробітництва та/або конкуренції; нормативне забезпечення); профілактично-корекційний (інформаційні технології, комплекс заходів, спрямованих на покращення процесів взаємодії, рефлексивний тренінг,

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19 організаційний культуральний компонент, нетворкінгові технології, тощо) [11; 13].

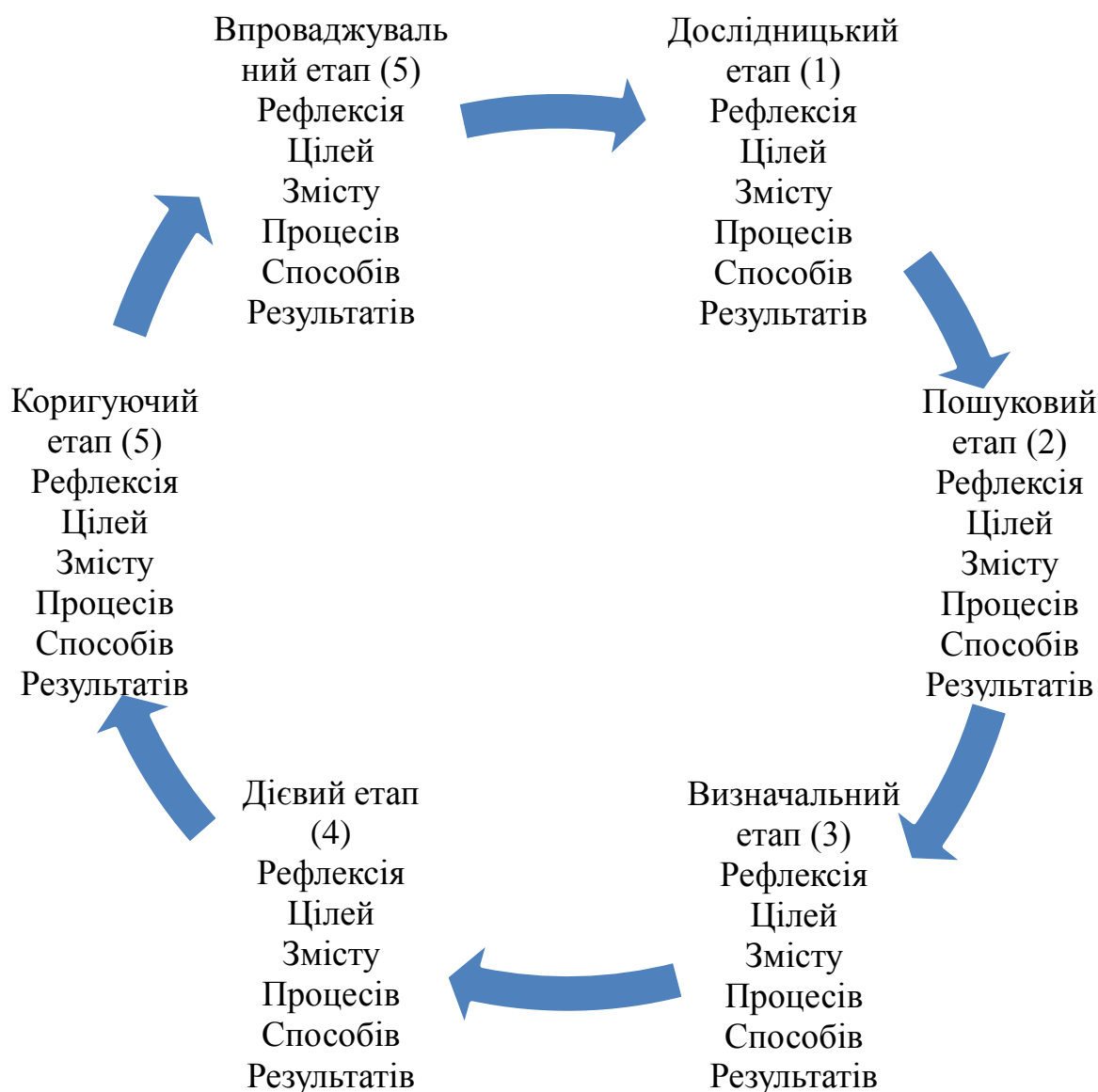
Рефлексивна технологія соціально-психологічного супроводу представляє собою сукупність етапів та видів діяльності, що забезпечують вирішення актуальних потреб суб'єкта, та всіх залучених до супроводу сторін взаємодії.

На кожному етапі соціально-психологічного супроводу варто визначити: який підхід соціально-психологічного супроводу є актуальним: просвітницький, гуманістичний або обидва в різних сферах діяльності; якого роду дефіцит і яких ресурсів на індивідуальному та/або груповому рівні вдалося виявити. Рефлексивний підхід передбачає суб'єктне самовизначення, діалогічне спілкування, дотримання рефлексивних процедур та правил.

Для забезпечення суб'єктної позиції кожного учасника взаємодії кожен етап соціально-психологічного супроводу має містити механізм або процедури діалогічності/моніторингу, процедури фіксації волевиявлення всіх учасників взаємодії. Варто передбачити й забезпечити процедури збору і фіксації: 1. зворотніх зв'язків індивідуальних суб'єктів на певне питання/проблему; 2. пропозицій щодо вирішення ситуації; 3. голосування в процесі прийняття рішень; 4. пропозицій в складанні плану дій; 5. голосуванні у розподілі зон відповідальності і визначенні термінів виконання; 6. процесу виконання зобов'язань. 7. підведення підсумків й результатів діяльності. І знову збору зворотніх зв'язків. Слід врахувати прозорий спосіб обробки отриманих даних та їх оприлюднення.

Для технічного забезпечення суб'єктної позиції членів колективу доцільно застосувати інформаційні технології, які вже створені під подібні процеси, або створити потрібні інформаційні ресурси. Якщо є суттєві обмеження стосовно створення інформаційних ресурсів, варто розглянути можливості соціальних мереж, наприклад, створення: закритої групи для окремого групового суб'єкту, окремого заходу, як етапу просування в вирішенні проблеми, опитування, як

Хоріна О.І. **Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)** / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19
 варіанту фіксації позицій, зворотніх зв'язків, голосувань, а також коментарів тощо.

Рис.1. Модель соціально-психологічного супроводу освітніх та суспільних реформ (схема етапів та структурних компонентів).

В процесі конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ було виявлені такі особливості: по-перше, складність символічно відобразити структурні та змістові компоненти в моделі, тому на даному кроці вона виглядає більшою мірою схемою що відображує процес. Була застосована така логіка: для опису процесу важлива схема, для деталізації змістової частини може бути запропонована інша форма. В-друге, змістове

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

насичення структурних компонентів вдалося компактно представити в формі таблиці, яку викласти в межах цієї статті складно, оскільки вона вимагає значного обсягу та ретельного опису. Скоріше це завдання документу типу *hadbook*, *manual*. В-третьє, розгортання логіки та доцільності впровадження рефлексивних складових технології соціально-психологічного супроводу потребує окремого напрацювання, зокрема розробки їх модифікацій на кожному етапі супроводу. В-четверте, потрібно знайти вдалий спосіб викласти схему рефлексивного процесу з її багатою варіативністю, різноплановістю гіпотез, прогнозами тощо, що потребуватиме додаткових витрат часу і апробації в моделюючій ситуації.

Висновки

Рефлексивний підхід вперше застосований для створення технології соціально-психологічного супроводу освітніх та суспільних реформ. Ресурсною стороною такого підходу є структурність та послідовність у побудові технології, що відповідає технологічному процесу. Особливістю такого конструювання є рефлексивна позиція автора, яка дозволяє планувати діяльність і усвідомлювати її в процесі роботи, зафіксувати наявні обмеження та продовжувати творчий пошук, аж до створення унікального способу подолання складності процесу. Виявленні обмеження є водночас і ресурсом для вирішення інтелектуальних творчих завдань.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаються в широкому, ефективному використанні рефлексивної технології соціально-психологічного супроводу. Це можливо за рахунок універсальності запропонованої технології, яка згідно із послідовністю її створення, має бути доопрацьованою та концептуалізованою за всіма вимогами методологічної цілісності та спроможною давати якісні, ймовірні прогнози процесів запровадження освітніх та суспільних реформ.

Література

1. Аникина В. Г. Рефлексивный тренинг как средство разрешения конфликтных ситуаций // Культурно-историческая психология. - М.:

Хоріна О.І. **Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект)** / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](#). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

Издательство МГППУ, 2009. - №3. - С. 72-80 - [електронний документ] режим доступу - http://pedlib.ru/Books/6/0348/6_0348-20.shtml#book_page_top

2. Вивчення думки педагогічної спільноти щодо впровадження 12-річної освіти та профілізації старшої школи // Круглий стіл лабораторії соціально-психологічних технологій ІСПП НАПН України 25.11.2016 р. [відеоматеріали] - <http://pedpresa.ua/173127-online-84.html>
3. Григоровська Л.В. Потенціал проблемно-конфліктних ситуацій в розвитку творчості на уроках музики [електронний документ] режим доступу - http://iris-psy.org.ua/publ/st_0040.pdf
4. Давыдова Г. И. Формирование рефлексивной самооценки в психолого-педагогической поддержке развития личности / Г. И. Давыдова, И. Н. Семенов // Новые ценности в образовании: Миссия классного руководителя. – 2007. – № 1 (33). – С. 167–182.
5. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов деятельности / А. В. Карпов. – М. : Ин-т психологии РАН, 2004. – 424 с.
6. Модернізаційні процеси в освіті та суспільстві: психотехнології супроводу : [монографія] / за ред. П. Д. Фролова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 312 с.
7. Найдьонов М. І. Формування системи рефлексивного управління в організаціях / М. І. Найдьонов. – К. : Міленіум, 2008. – 484 с.
8. Найдьонова Л. А. Медіапсихологія: основи рефлексивного підходу : підручник / Л. А. Найдьонова ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 244 с.
9. «Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» [електронний документ] – режим доступу - <http://naps.gov.ua/ua/press/releases/1001/>
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» [електронний документ] - режим електронного доступу - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>
11. Соціально-психологічна підтримка освітніх реформ / за ред. П.Д.Фролова; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кіровоград: Імекс, ЛТД, 2012. 88 с. [електронний документ] - режим електронного доступу <http://ispp.org.ua/files/1362487203.pdf>
12. Степанов С. Ю., Семенов И. И., Новикова Е. Р. Типы и функции рефлексии в организации принятия решения оператором. — В кн.: Проблемы инженерной психологии. Вып. 2. Л., 1984. С. 127—129.
13. Щедровицкий Г. П. Заметки к определению понятий «мышление» и «понимание». Смысл и понимание / Г. П. Щедровицкий // Вопр.

Хоріна О.І. Особливості конструювання рефлексивної технології супроводу освітніх та суспільних реформ (практичний аспект) / О. Хоріна // [Навчання і виховання обдарованої дитини](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19). - 2016. - Вип. 2. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivoo_2016_2_19

психологии и методики обучения : межвузовский сб. – Вып. 4. – Горький, 1976 [Г. П. Щедровицкий. Мышление. Понимание. Рефлексия. – М., 2005.

14.W. BARNETT PEARCE The Coordinated Management of Meaning (CMM) - <http://www.cmminstitute.net/sites/default/files/documents/The-Coordinated-Management-of-Meaning-2004.pdf>